

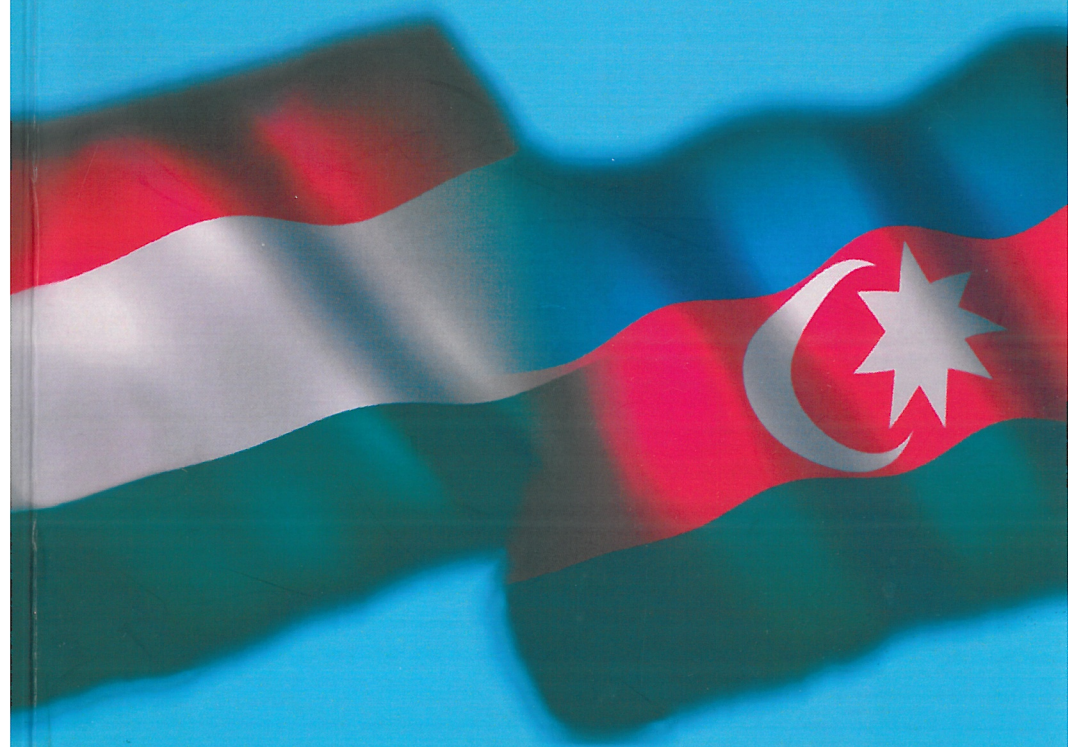
„MAGYARORSZÁG ÉS AZERBAJDZSÁN: A KULTÚRÁK PÁRBESZÉDE”

V. NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA

(ELŐADÁSOK, CIKKEK ÉS REZÜMÉK)

(GAZDASÁG, JOGTUDOMÁNY)

(TÖRTÉNELEM, NÉPRAJZ, FOLKLÓR, IRODALOM, NYELVÉSZET)

„MAGYARORSZÁG ÉS AZERBAJDZSÁN: A KULTÚRÁK PÁRBESZÉDE”

V. NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA

(ELŐADÁSOK, CIKKEK ÉS REZÜMÉK)

2010. november 22–25.

(gazdaság, jogtudomány)
(történelem, néprajz, folklór, irodalom, nyelvészet)

“MACARISTAN VƏ AZƏRBAYCAN: MƏDƏNİYYƏTLƏRİN DİALOQU”

V BEYNƏLXALQ ELMİ KONFRANS

(MƏRUZƏLƏR, MƏQALƏLƏR VƏ XÜLASƏLƏR)

22–25 noyabr, 2010

(iqtisadiyyat və hüquq)
(tarix, etnologiya, folklór, ədəbiyyat, linqvistika)

BUDAPEST, 2011

*A „Magyarország–Azerbajdzsán: a kultúrák párbeszéde”
 V. nemzetközi tudományos konferenciát
 az Azerbajdzsáni Köztársaság Magyarországi Nagykövetsége szervezte
 az Azerbajdzsáni Tudományos Akadémia,
 a Magyar Tudományos Akadémia,
 Szent István Egyetem Gödöllő,
 az ELTE Orientalisztikai Intézete,
 Azerbajdzsán Állami Közgazdaságtudományi Egyeteme és
 a Nabicseváni Állami Egyetem közreműködésével.
 A konferenciát a Külföldön Élő Azerbajdzsániakkal Foglalkozó
 Állami Bizottság támogatta.*

* * *

*“Azərbaycan – Macarıstan: Mədəniyyətlərin dialoqu” mövzusunda
 V Beynəlxalq Elmi Konfrans
 Azərbaycan Respublikasının Macarıstandakı Səfirliyi,
 Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası,
 Macarıstan Elmlər Akademiyası,
 Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti,
 Naxçıvan Dövlət Universiteti,
 Eötvös Loránd Universitetinin Şərqsünaslıq İnstitutu,
 Gödöllő Szent István Universitetinin
 təşkilatçılığı və
 Azərbaycan Respublikasının Diaspora ilə iş üzrə Dövlət Komitəsinin
 dəstəyi ilə təşkil olunmuşdur.*

NÉHÁNY GONDOLAT A MAGYAR NÉPZENE FINNUGOR ÉS TÖRÖK KAPCSOLATAIRÓL

„A néprokonsági kutatásban először, másodszor és
harmadszor legfontosabbak a **tények**”

Tervonen 1943: 33¹

Tudjuk, hogy a nyelv, a kultúra és a zene más-más szabályoknak engedelmeskednek, és eltérő kapcsolatrendszereik vannak. Tökéletes példa erre a magyarság. Mindenki egyetért abban, hogy a magyar nyelv a finnugor nyelvcsaládba tartozik, míg a magyarság régi kultúrája és ezen belül a népzene régi rétegei nem finnugor hanem törökös jellegűek.

Tekintsük át a magyar népzene azon rétegeit, ahol finnugor rokonság felmerült.² Ha nem számítjuk az egyszerű formák miatt nehezen azonosítható és sok népnél előforduló szórványos magyar-finnugor dallampárhuzamokat, akkor két nagyobb, honfoglalás előtti zenei réteg esetén jött szóba a magyar-finnugor zenei rokonság.

Az egyik réteget a magyar népzeneire jellemző *ereszkedő négysoros kvintváltó pentaton* dallamok alkotják. Yrjö Wichmann finn néprajzkutató felesége 1906-ban hegyi cseremis dalokat gyűjtött és küldött Bartók Bélának. E dallamoknak a magyar kvintváltó dallamokhoz való hasonlósága kétségtelen, noha második felük nem lefelé ugrik egy kvintttel, hanem felfelé egy kvarttal.³ Bartók be is emelte a dalokat *A magyar népdal* című (1924) könyvének Appendixébe (ex.1).

¹ Tervonen 1943 = Tervonen, V., Heimotyösta Unkarissa talvikautena 1942–43, Heimokansa 1943/6–8, 33–36.

² A magyar zenei stílusok, rétegek átfogó történeti-zenei áttekintése több elemzés eredményeként is előttrünk állnak. Ráadásul ezeket a vizsgálatokat olyan jelentős zenészek és tudósok kezdték mint Bartók Béla, Kodály Zoltán, majd a kutatás folytatódott Vargyas Lajos, Dobszay László, Szendrei Janka és mások közreműködésével.

³ Vikár László tapasztalatai szerint a területen a felfelé, lefelé való kvintváltás ill. a dallam csupán egyik felének éneklése egymással egyenértékűnek számít. Ez a jelenség a többi „kvintváltós” területen (pl. magyarok, mongolok) nem tapasztalható.

Tempo giusto Mus. F. 621a)

I.

Kut - kün - so-tež-ok ű - pem pui - pu, Kut - kün - so-tež-ok ű - pem pui - pu,

Tempo giusto Mus. F. 622a)

II.

Tempo giusto Mus. F. 622b)

III.

Ar-pu-xim yafš-kal kő-mo-dá yó dom. Man mál žem ut tid ta ren' ku dš da

Example 1. Cseremisiz kvint-váltó dallam Bartók Appendixéből

Számos érv szól azonban mellett, hogy ezek a dallamok nem finnugor-, hanem török-mongol népekhez tartoznak. Tudjuk, hogy míg a pentaton skálán mozgó strófikus négysoros ereszkedő szerkezet a keleti törökség és a mongolok között igen elterjedt, a finnugor népek zenéjében ez a szerkezet ritka, és ahol van, ott is török (vagy mongol) hatásnak tulajdonítható. Kodály (1937/1976:17–26) korán észrevette, hogy ilyen dallamok nem csak a finnugor mariknál fordulnak elő, hanem a török nyelvű csuvasoknál is. Szabolcsi Bence (1979a:107–109) a kvintváltás jelenségéhez cseremisiz, csuvas, kalmük, Bajkál-vidéki mongol és kínai dallampárhuzamokat is állított.

Vikár László és Bereczki Gábor 1957–1979 közötti kutatásai során kiderült, hogy hasonló dallamok a Volga-Káma vidéken kizárólag a cseremisiz-csuvas határ két oldalán egy 100 km-es körben élnek. Bereczki Gábortól tudjuk, hogy a dallamok a cseremiszek között csak ott találhatók meg, ahol a csuvas *nyelvi* hatás is érvényesül.⁴ Mi több, a Volga-Káma vidéken domináns tatároknak is vannak hasonló dallamaik. A történelem során a sztyeppén és az Arany Horda révén ezen a területen is uralkodó mongoloknak pedig egy szinte azonos dal-

⁴ Vikár–Bereczki (1971, 1979, 1999)

lamstílusukat fedeztem fel.⁵ A pentaton kvintváltó dallamokat tehát nem számíthatjuk a finnugor-magyar zenei kapcsolat részének.

⁵ Bartók (1924:121) volt az első, aki rámutatott, hogy a cseremisiz és a szlovák anyagban is előfordul a kvintváltás. Kodály Zoltán (1937/1976:17–26) részletesen elemezte a tonális és a modális kvintváltás jelenségét, és a magyar dallamok mellé további cseremisiz és csuvas párhuzamokat állított. Noha példái zömmel a Volga-vidékről származtak, Kodály nem szűkítette le a párhuzamok lehetőségét erre a területre. Szabolcsi Bence (1979a:107–109) a kvintváltás jelenségéhez cseremisiz, csuvas, kalmük, Bajkál-vidéki mongol és kínai dallampárhuzamot is állított, és a magyar stílust a „régí nagy kultúrákat mindenütt jellemző pentatónia egyik sajátos stílusfajához, a közép-ázsiaihoz” kötötte. Ő is általánosabb dallampárhuzamokról beszélt, melyek a magyar népzene pentaton rétegei és egy hatalmas, sok népet és kultúrát összekötő terület népzenei között fedezhetők fel. Vikár László és Bereczki Gábor cseremisiz és csuvas gyűjtésében részletes áttekintést kapunk e népek kvintváltó stílusáról (Vikár-Bereczki 1971; 1979). Vizsgálataik során bebizonyosodott, hogy ez a zenei forma csak a cseremisiz–csuvas határ két oldalán, egy száz kilométeres körön belül él, attól távolodva fokozatosan eltűnik. Vikár László kételkedik a magyar és a Volga-vidéki kvintváltás genetikusságában. Felhívja a figyelmet arra, hogy a gyűjtések során sokkal gyakoribb volt a felső kvartváltás, mint az alsó. Szerinte a Lach-gyűjteménybeli kétsoros cseremisiz dallamok hiteles formák lehetnek, és a magyar „páva”-dallamhoz állított cseremisiz dallamnak nemcsak kadenciáit, hanem dallammozgását is eltérőnek találja. Többek között ezt írja: „Kétségtelen, hogy néhány ereszkedő vonalú vagy egyenesen kvintváltó pentaton magyar dallamhoz közel áll egy-egy cseremisiz, esetenként csuvas népdal.lehet-e ebből mindjárt egyenes ági rokonságra következtetni? pl. a magyar »páva« motívum egyszerű és természetes, mely a máig csak pentatonnak ismert cseremisiz, csuvas vagy esetleg mongol, sőt kelta vagy indián zenei nyelvezetben – minden különösebb ráhatás nélkül – megjelenhet.” (Vikár 1993: 167–168.). Érvelése szerint a Volga-vidékhez hasonló forgalmas terület nem egykönnyen őriz meg nagy régiségeket, ráadásul az archaikus kultúrájú keleti cseremiszek nem is ismerik a kvintváltást. Valószínűtlennek tartja azt is, hogy egy stílus évezredekken keresztül olyan virágzó maradhat, mint amilyen ma a cseremisiz–csuvas határ menti kvintváltás.

Ezzel szemben Vargyas Lajos (1980:28.) így ír: „....a magyar és a Volga vidéki kvintváltó stílus és kvintváltó dallamok azonossága... olyan nagyfokú és olyan tömeges, hogy azt mindenképpen közös eredetűnek kell tartanunk, föltéve, hogy történelmi összefüggés lehetséges a két terület között.” Vargyas Lajos a kvintváltó stílust az ereszkedő dallamstílusból való logikus fejleménynek képzei el, mely az ereszkedő dallammozgásból alakult ki, és az ismétlésre való törekvés állomásainak a legfejlettebb fokát jelenti. Áttekintette a mordvinok, baskírok, kazáni tatárok, votjákok és a miser tatárok népzenejét, és megállapította, hogy e népek népzenei stílusaitól „egészen elüt a Volgától délre eső szűk terület, a cseremisiz–csuvas határ mentén, ahol mindkét nép körében nagy ívű ötfokú kvintváltó dallamok élnek szinte kizárólag” (Vargyas 1980: 13.). C. Nagy (1947: 76, 80–81.) cikkében levő két mongol dallam, valamint Szabolcsi (1979a: 107–108.) két példája alapján Vargyas Lajos is konstataulta a mongol kvintszerkezet meglétét (MNT VIII/A:13). Megvizsgálta a nyugati kvintváltást is, és a jellegzetes nyugati „kvintváltó” formákról kimutatta, hogy ezekben a rendszerint alulról felívelő AB³CB formájú dallamokban a legtöbb esetben nem kvintváltás van, hanem csak egyes variánsokban és csak egy-két hangban mutatkozó megfelelés (Vargyas 1980:20–27)

A másik zenei réteg, ahol a finnugor-magyar zenei rokonság komolyabban felmerült: a *síratók*. A síratók a legnehezebben változó műfajok közé tartoznak, ha tehát itt hasonlóságokat találunk, az akár zenén kívüli következtetések levonását is megengedheti.

Kíséréljük meg a magyar sírató leírását nem zenei szakemberek számára.⁶ A legjellegzetesebb magyar sírató dallam két, egymással párhuzamosan mozgó kis hangterjedelmű sorból áll. A magasabb sor egy hanggal magasabban végződik mint az alacsonyabb. A dallamsorok ereszkednek, vagy domb alakúak és a soron belül tipikus az egy hangon vagy az egymás melletti hangokon való recitálás majd egymás melletti hangokon történő ereszkedés. Ex.2-ben egy tipikus magyar sírató dallamot látunk.

A magyar síratók más népekhez való kapcsolataival sokan foglalkoztak.⁷ Közülük többen is felhívták a figyelmet arra, hogy a rendelkezésre álló kevés adat nem elegendő a magyar sírató stílus eredetének és más népekkel való kapcsolatának felderítésére. A legtöbb néptől ugyanis nem állnak rendelkezésre sírató monográfiák, sőt sok esetben sírató dallamok sem.

Észak-keleti szláv népek (orosz, bjelorusz) között szórványszerűen találhatók ilyenféle dallamok, ezek azonban nehezebben azonosíthatók és többnyire kadenciaváltás nélküliek. A magyarsággal szomszédos *szlovákok*nál pedig igazolhatóan a magyar sírató strófás formának népdalszerű átvételéről van szó. A *szerb és macedón* zenében is van hasonló dallamréteg, többnyire sztyichikus vagy sorpáros formákkal. A *bolgár* népzene hasonló dallamai is sokszor motivikus, kétsoros formákból állnak, és ugyanez jellemző a *finn és ész*t „párhuzamokra” is. A *francia* anyagban csak a bolgár formáknak megfelelő dallamok tűnnek fel, és teljesen hiányzik ez a forma az *angolszász, ír, skót, hebridai* stb. gyűjteményekben. *Német* gyűjteményekben vannak ilyen szokás dallamok, és elszórtan előtűnnek hasonló dallamok a szicíliai anyagban is.⁸

A *román* népzeneben nagy mennyiségben találunk ilyen dallamokat, mégpedig régies szöveggel és kötetlen formában. Könnyen lehet, hogy itt nem átvé-

⁶ A magyar síratók igen sokfélék, kis formájuk azonban az egész magyar nyelvterületen lényegében megegyezik. Jellemzésükben nem ért egyet minden kutató. A síratóval foglalkozó kiemelkedő szakemberek közül Dobszay a síratót egy *Fa-mi-Re mag + ereszkedésből* vezeti le, és a pentaton erdélyi síratót párhuzamos fejleményként kezeli. Ezzel szemben Vargyas Lajos a síratót egy *Szo-fa-mi-Re-Do* dúr hexachord-ból eredezteti.

⁷ Pl. Szabolcsi Bence (1933) osztják hősdalokat és magyar sírató dallamokat vetett össze, Vargyas (2002: 239-262) síratón kívüli funkciókban is próbált obi-ugor-magyar összefüggéseket találni, C. Nagy a magyarság szomszéd népei és nyugati hasonlóságokat is talált. Dobszay László (1983: 61-75) pedig a teljes magyar síratóstílust vizsgálta meg.

⁸ Dobszay (1983: 76, 78)

Parlando $\text{♩} = 112$

Má - mi - kám má - mi - kám, kel - jén fel má-mi

$\text{♩} = 132$ rit. $\text{♩} = 104$

kám. Ném gon - dol - ja, há - rom ár - vát

$\text{♩} = 66$ $\text{♩} = 132$ rit.

el - hagyott má - mi - kám, má-mikám? Nincsen többet nekünk

$\text{♩} = 104$ $\text{♩} = 72$ $\text{♩} = 80$

é - des-a-nyánk a vi-lá - gon, ki főzzön nekünk

$\text{♩} = 96$ rit. $\text{♩} = 63$ $\text{♩} = 56$

s ki fa-ka - rit - son ne - künk é - desanyám, é - des-anyám

$\text{♩} = 116$ $\text{♩} = 126$ rit.

Me - re mēnjünk skinck mondjuk: édes - anya, ettől e - merre?

$\text{♩} = 69$ $\text{♩} = 56$ $\text{♩} = 132$

É - desanyám, kel-jén fel Jaj, mi - kor ha - za - jött

$\text{♩} = 132$

é - des-a-nyám a bu - csuról e - lég vót, a - mi - kor

Example 2 Magyar sirató a) "Mámikám, mámikám"
(Domokos Pál Péter-Rajeczky Benjamin, 1956-1961, Csángó Népzene,
Budapest, 1/4, b) a magyar sirató kis formájának vázlata

telről van szó, hanem különböző eredetű dallamok egymáshoz csiszolódott formáiról.⁹ Teljes stílusalkotó bőségben látjuk őket a *spanyol* népzeneben, itt még a magyar siratók nagy formájának jellemzőbb alakjai is bőségesen előfordulnak. Ugyanakkor egyes *gregorián* dallamok közelebb állnak a magyar siratók gondolkodásmódjához, mint a fenti népzenei dallamcsoportok.¹⁰

Összefoglalva: számos dallamkörben megtalálhatók tehát a sirató alapnyelvezetével párhuzamos adatok, méghozzá nem elszigetelt egyedi példákban, hanem egyes esetekben stílusalkotó gazdagságban. Több helyütt (bolgár, spanyol, gregorián) a kisebb és nagyobb formáknak a magyarhoz hasonló szerves egymásmellettiségével; másutt csak a magyar kisforma párhuzamaként.¹¹

Lehet, hogy itt egy igen egyszerű, egymástól függetlenül különböző helyeken kialakuló zenei formáról van szó? Ennek ellentmond az, hogy hatalmas térségeken nyoma sincs ennek a zenei formának, ráadásul azok a területek, ahol megtalálhatók, összefüggő sávot alkotnak.

Dobszay (1983: 93) összefoglalása szerint: „Európa déli övezetére kellene e zenei nyelvet lokalizálnunk, egy keleten kissé felkanyarodó, lényegében a mediterrán sávban elhelyezkedő dallamkultúra szétfejlődött utódainak kellene tekintenünk a sirató stílusokat.”

Ezt a kijelentést kissé módosítják ázsiai kutatásaim, melyek azt bizonyítják, hogy ilyen dallamok a törökségi kirgiz, kazak, azeri, törökországi török, karacsaj népeknél, sőt a mongoloknál is megtalálhatók, mégpedig nem egy esetben sirató műfajban.¹²

FINNUGOR NÉPZENÉBEN A SIRATÓS DALLAMFORMA

A vizsgált dallamok a finnugor népek közül csak az obi-ugor hanti-manysi népek zenéiben lelhetők fel, bár nem sirató műfajban. Vargyas Lajos 1953-as tanulmányában Väisänen könyvéből idéz néhány ilyen dallamot. E példák ugyan szépen beleillenek a fenti dallamok közé, de sem nagyobb sem kisebb hasonlóságot nem mutatnak a magyar siratókhoz, mint azok. Ex.3-ban ezekből mutatok néhányat.

⁹ Dobszay (1983: 54, 55, 57)

¹⁰ Dobszay (1983: 57, 58, 74)

¹¹ Dobszay (1983: 82)

¹² Sipos (2003)

Example 3 Finnugor népek siratós dallamai

*a) Vargyas No.2 (=Väisänen No.120),
Vargyas No.8 (=Väisänen No.130), Vargyas No.12 (=Väisänen. No.52)*

A magyar siratókra azonban a kis ambitusú egymás mellett haladó párhuzamos mozgásokon kívül a *szabad kötetlen szerkezet* és a *rögtönzés* is jellemző.

FELMERÜL A KÉRDÉS: VAN-E FINNUGOR NÉPEKNÉL
SZABAD SZERKESZTÉSŰ ÉS RECITATÍV SIRATÓ FORMA?

Vargyas Lajos a *Magyarság Népzeneje* kötetében (p.246) igyekezett olyan párhuzamokat hozni, ahol improvizatív, a kadenciákat rugalmasan váltogató, lehetőleg sirató vagy ahhoz közeli műfajú finnugor és magyar dallamok hasonlósága mutatkozna.

Vargyas (2002: 245) kiemeli, hogy egyedül legközelebbi nyelvrokonainknál, az obi-ugoroknál találunk olyan stílust, mely a siratóban még világosan tapasztalható periódus előtti állapotokat mutatja. Vagyis szabadon váltakozó kadenciákkal tagolt kötetlen, rögtönzött dallamot, melynek legtöbbször inkább csak kerete – hangterjedelme – és iránya van, más kötöttsége alig. Itt hangsúlyozni kell, hogy a következő példák képezik a finnugor-magyar zenei rokonság ún. bizonyítékát.

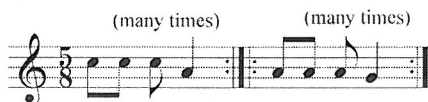
De vajon ilyenek-e Vargyas példái? Vegyünk sorra őket, tekintsük meg a részletes lejegyzést, és a mögötte rejlő dallamot.

Ex. 4 alapján véve két 2/4-es illetve 3/4-es giusto sorból áll. A dallam alapskálája *ti'-szo-fa-re-do* is teljesen ismeretlen nem csak a magyar sirató repertoárban, de általában a magyar népzeneben is.

Example 4. Vargyas 2002: No. 208

Mint látjuk, ex. 5 két rövid ütemből épül fel, ami teljesen elképzelhetetlen a magyar siratók esetében.

Example 5. Vargyas 2002: No. 210

Ex.6-ban egy olyan hosszú zenei sort ismétlődik, mely felosztható két motívumra és egy hangrepetíciós záró szakaszra. A motívumoknak ráadásul forgó karaktere van, és giusto ritmusban szólnak meg. Az eredeti hangzóval összevetve az is kiderült, hogy Väisänen pontatlanul jegyezte le a dallamot.

Example 6. Vargyas 2002: No. 211

Ex.7 két rövid sora kvart-kvint távolságban követik egymást. Ez a dallam inkább hasonlít egy kis ambitusú magyar táncdallamhoz, mint a siratókhoz.

Example 7. Vargyas 2002: No. 212.

Ex.8 tritonon mozog két rövid motívummal, ez is teljességgel idegen a magyar siratóktól.¹³

¹³ No. 215 kadenciái megegyeznek a kis sirató lefelé kibővült formájának kadenciáival, azonban a dallammenet és a ritmus eltérő (la do-ti la / ti la-fa-mi / mi-la-la-sol / mi sol-mi / re-re re stb.)

Parlando

Ya - tır - mış - lar da yav - ru - mu, gu - zum, oy, oy,

Si - cim gi - bi yav - rum, yav - rum da, oy, oy,

Sa - rı sa - rı da gu - zum si - cim gi - bi yav - rum, oy, oy,

Ge - lim gar - daş - la - rım, yav - rum, a, oy, oy,

Ağ - la - ya - lım da ha - cim gi - bi ya - rum, oy, oy,

Me - re - ri - ri da yol us - tu - ne gar - sın - lar, oy, oy, oy, oy,

Yol us - tu - ne gar - sın - lar yav - rum, oy, oy, oy,

Example 9. *Török sirató* Bartók anatóliai gyűjtéséből (1936)

Különösen figyelemreméltó az, hogy az anatóliai törökség siratóit akár történetileg is köthetnénk a fent említett ősi európai zenei réteghez is, ugyanis Anatólia alapnépessége többek között görög (és iráni), akiket az 1071 után bejövő törökök nem kiirtottak, hanem fokozatosan beolvasztottak.

Persze a finnugor népekhez hasonlóan a török népek is összetett folyamat során alakultak ki, és alakulnak tovább ma is, így nem csoda, hogy sok török nép siratója is eltér egymástól. Mégis, a kirgizeknél is ilyen a két legjellegzetesebb sirató forma egyike, és a kaukázusi karacsájoznál is bőven találunk hasonló dalamokat, noha nem sirató műfajban – legalábbis sirató ott már nem lelhető fel.²⁰ A mongóliai kazakok siratói pedig a legegyszerűbb egysoros magyar siratókra hasonlítanak.²¹ Ex.10-ben ezektől a népektől látunk egy-egy siratós dallamot.

²⁰ Sipos (2002b)

²¹ Sipos (2003)

a)

b)

c)

Kay - ran - da, oy, me - niŋ sa - ba - zım, ay.

Ja - nım' now batt' ow iŋ - kil - dap.

Example 10 Török népek síratói a) kirgiz (Sipos 2004 6-11), b) karacsáj, c) mongóliai kazak (Sipos 2001: ex 37)

ÖSSZEFOGLALÁS

A finnugor népek népzénéjét a kis ambitusú, egy vagy két együtemes motívumból felépülő, azokat kis változtatással ismétlő dallamok dominálják, míg a török népeknél a legjelentősebb rétegeket nagyobb ambitusú, több hosszabb gondolatot is tartalmazó 2–4 soros dallamok alkotják. (Ugyanakkor a török népek zenéiben is vannak igen egyszerű rétegek.)

Levonhatjuk a tanulságot: a jelentősebb honfoglalás előtti fontosabb magyar népzenei rétegeknek nincs meggyőző párhuzama a finnugor népek zenéiben. Talán a kis ambitusú dallamok részletesebb vizsgálata egy nemzetek feletti eurázsiai összehasonlító kutatás keretén belül hozhatna bizonyos eredményeket a

finnugor népek egymás közötti, illetve a magyarokkal való esetleges zenei kapcsolatainak feltárásában.²² Ez azonban már az indulásnál sem kecs egetet biztos eredményekkel, mert ilyen dallamok igen sok népnél egymástól függetlenül is kialakulhattak, és ki is alakultak.

HIVATKOZÁSOK

- Bartók B. 1924 – A magyar népdal. In *B.Ö.I.*:101–250. Budapest.
- Bartók B. 1931 – *Hungarian Folk Music*. London, Oxford University Press.
- Bartók B. 1976 – *Turkish Folk Music from Asia Minor* (szerk. Benjamin Suchoff). Princeton.
- Bartók B. 1991b – *Magyar Népdalok, Egyetemes gyűjtemény*. Budapest.
- BÖI: Szöllősy A. (ed.) 1966 – *Bartók Összegyűjtött Írásai*. Budapest: Zeneműkiadó Vállalat.
- C. Nagy B. 1947 – Mongol Népdalok. *Énekszó* 14. (76), 5–6, Budapest.
- C. Nagy B. 1959 – Adatok a magyar népdal kialakulásához. In *Zenetudományi Tanulmányok* VII.: 605–688. Budapest.
- Dobszay L. – Szendrei J. 1988 – *A Magyar Népdaltípusok Katalógusa I–II*. Budapest.
- Dobszay L. 1983 – *A siratóstílus dallamköre zenetörténetünkben és népzeneinkben*. Budapest.
- Domokos Pál Péter – Rajeczky Benjamin 1956 – *Csángó Népzene*, Budapest.
- Futaky I. 2001 – *Nyelvtörténeti vizsgálatok a kárpát-medencei avar-magyar kapcsolatok kérdéséhez*. Budapest, p. 13.
- Juhász Zoltán – Sipos János 2009 – A comparative analysis of Eurasian folksong corpora, using self organising maps, *Journal of Interdisciplinary Music Studies*. (2009), doi: 10.4407/jims.2009.11.005, 2009.
- Kodály Z. 1937/1976 – *A Magyar Népzene*. Budapest. 1937 (1. kiadás), a hivatkozások a 7. kiadás szerint (átnézte és bővítette Vargyas L. Budapest. 1976).
- Ligeti Lajos 1986 – *A magyar nyelv török kapcsolatai a honfoglalás előtt és az Árpád-korban*. Budapest.
- MNT VIII/A = *A Magyar Népzene Tára*, VIII/A–B, *Népdaltípusok* 3, s. a. rend. Vargyas Lajos, 1992.
- Nigmedzjanov, M. 1970 – *Tatarskie narodnye pesni*. Moskva.
- Nigmedzjanov, M. 1976 – *Tatar halik Jirlari*. Kazan.

²² Szomjas–Schiffert (1976)

- Nigmedzjanov, M. 1983 – *Tatarskie narodnye pesni*. Kazan.
- Ördög L. 1997 – *Ének-zene az általános iskolák 6. osztálya számára*. Budapest.
- Rajeczky B. 1969 – Gregorián, népének, népdal, In *Magyar Zenetörténeti tanulmányok II.*: 45–64. Budapest.
- Saygun, A. A. 1976 – *Béla Bartók's Folk Music Research in Turkey*. Budapest.
- Sipos J. 1994 – *Török Népzene I*. Budapest.
- Sipos J. 1995 – *Török Népzene II*. Budapest.
- Sipos J. 1997 – Similar musical structure in Turkish, Mongolian, Tungus and Hungarian folk music. In *Historical and Linguistic Interaction Between Inner-Asia and Europe*. pp. 305–17. Szeged.
- Sipos J. 1998 – Újabb adatok a kvintváltás eurázsiai elterjedtségéhez. in *Néprajzi Látóhatár*, VII. évf. 1–2 szám, p. 1–57. Miskolc.
- Sipos J. 2000 – *In the wake of Béla Bartók in Anatolia*. Budapest. European Folklore Institute.
- Sipos J. 2001a – *Kazakh Folksongs from the Two Ends of the Steppe* (CD-vel). Budapest. Akadémia Kiadó.
- Sipos J. 2001b – Report on my Expedition in the Caucasus. In *Néptörténet-Nyelvtörténet, A 70 éves Róna-Tas András köszöntése*. ed. Károly L. and Kincses Nagy. É.. Szeged, pp. 155–184.
- Sipos J. 2002a – *Bartók nyomában Anatóliában*. Budapest, Balassi Kiadó
- Sipos J. 2002b – Vannak-e közös rétegek a karacsáj-balkár és a magyar népzeneben. In *Orientalista Nap 2001*, pp. 117–131. Budapest.
- Sipos J. 2003 – Egy most felfedezett belső-mongóliai kvintváltó stílus és magyar vonatkozásai. In *Ethnographia 1993*. Budapest.
- Sipos J. 2004 – *Azeri Folksongs – At the Fountain-Head of the Folk-Music* (CD-vel). Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Sipos Kyrgyz collection: János Sipos's Kyrgyz Folk Music Collection 2002–2004.
- Sipos, J. 2007 – *Az azeri népzene és kapcsolata a magyar illetve más török népek zenéihez*, In: "Magyarország – Azerbajdzsán: a kultúrák közeledése". Az első magyar-azerbajdzsáni tudományos szimpózium előadásai, Budapest: Azerbajdzsán Nagykövetség, 2007 (2006), pp. 58–68.
- Sipos, J. 2007 – *Bartók anatóliai gyűjtésének egy siratója és annak zenei háttere*, Magyar Zene, 2007. február, XLV: 1, Budapest, pp. 7–91.
- Szabolcsi B. 1933 – Osztályok hősdalok – magyar siratók melódiái. In *Ethnographia XLIV*: 71–75.
- Szabolcsi B. 1934 – Népvándorláskori elemek a magyar népzeneben. In *Ethnographia XLV*: 138–156. Budapest

- Szabolcsi B. 1935 – Eastern Relations of Early Hungarian Folk Music. In *Journal of the Royal Asiatic Society*.
- Szabolcsi B. 1979b – *Osztják medveének és magyar siratódallam*. Budapest.
- Szomjas–Schiffert Gy. 1963 – Die finnisch-ugrische Abstammung der ungarischen Regös-Gesänge und der Kalewala-Melodien. In *Music des Ostens*. 126–156.
- Szomjas–Schiffert Gy. 1976 – *A finnugor zene vitája I–II*. Budapest.
- Tervonen, V., **Heimotyösta Unkarissa talvikautena 1942–43**, Heimokansa 1943/6–8, 33–36.
- Väisänen, Armas Otto 1937 – **Vogulische und ostjakische Melodien**. MS-FOu LXXII. Helsinki.
- Vargyas Lajos 2005 – *Folk Music of the Hungarians, Budapest. Akadémiai Kiadó*.
- Vargyas L. 1953 – Ugor réteg a magyar népzeneben. In *Zenatudományi tanulmányok I.*, 611–657. Budapest.
- Vargyas L. 1980 – A magyar zene őstörténete I–II. In *Ethnographia XCI*. I. szám: 1–34, II. szám: 192–236. Budapest.
- Vargyas L. 2002 – *A Magyarság Népzeneje*. 2. javított kiadás. Budapest. Planétás Kiadó.
- Vikár L. – Bereczki G. 1971 – *Cheremiss Folksongs*. Budapest. Akadémiai Kiadó.
- Vikár L. – Bereczki G. 1979 – *Chuvash Folksongs*. Budapest. Akadémiai Kiadó.
- Vikár L. – Bereczki G. 1999 – *Tatar Folksongs*. Budapest. Akadémiai Kiadó.
- Vikár L. 1987 – Collection of Finno-Ugrian and Turkic Folk Music in the Volga-Kama-Belaya Region (1958–1979). In *Studia Musicologica* 29: 355–422, Budapest. Akadémiai Kiadó.
- Vikár L. 1993 – *A volga-kámai finnugorok és törökök dallamai*. Budapest.

